

Zulu musical instruments.

K13
A13/158

K13/158

s823(12)

E. B. Madondo.

1/6

1.

1b

Ukuhlabelela nezinto zakho.

Nazi izinto ezizwana nokuhlabelela okudala kwaMazulu; abadlokwe, ngubu, umakhweyana, isigubu imbungu, nophondo, imfiliji, icilongo.

Abadlokwe: Abadlokwe benziwa nge gogogo elifana nelikaphalafini. Linqunywa phakathi, beselibolwa izimbozo ezine nokulinganisana ngamibili, kodwa zibe zincane. Kubazwe umuthi olula wenziwe ipulangwe nqoshwe kabili lapho kuzofakwa khona ucingo oluzohlangane negogogo, kubolwe imbozo kulo loluthi ekugcineni. Lembozo elingene uthi oluzofakwa khona njengesikhonkwane. Besekufakwa ucingwa okuthiwa ngayinsengi, oluncane, olubushililizi lubunjaniswe nesinqe segogogo ngemuva. Kufunwe ingcina inanyatheliswe lapha ngasesi Khonkwaneni. Sekuzofunwa ishoza lenkomo noma ithubi liboshelwe endwakwuneni. Besekushaywa ngalo. Kuthi uma insengi isingcolile noma ishoza selingcolile noma lomile lifuna akunqamuka lifakwe khona engcineni.

Isigubu.

Isigubu lesi sakhiwa ngomuthi okuthiwa umumbu ovamisile ukwakha amathunga abazwayo. Kuyaye kufunwe umumbu osumdala unqunywe ulinganelwe uhlobo lwesigubu lesi esifunekayo, uma sekuqediwe lokho kususwe amagxolo. Emuva kwezinsuka ezintathu ubusuqoshwa izimbozo zizi ziphumelane kulandelwa umongo wawo othambileyo. Uqoshwe nqimba noma uhlonzo kuze kube gilolo alufisayo umniniso. Angasiqeda usilalisa emquneni njalo size somele khona. Abeseshuka izikhumba zezimbuzo esizothungwa ngazo uma sezithambile. Zingashukeka usezogaya utshwala umniniso ameme izinsizwa zizosithunga ngoba phela sisingo ukudonswa uma sithungwa futhi izinsizwa lezi zihlatshiswe imbuzi naso sihlathshelwe eyaso imbuzi siqwanjiswe ngesikhumba sayo.

Sithi singaphela ukuthungwa besekwakhiwa amawisa okusishaya ngazo izikhumba ezishukiwe. Lamawisa akhelwa endukwini nje emfushane. Sithi singaphela nama isisa aphele sigcotshwe ngamafutha enguluze njalo nawo amawisa. Simulungwe size sicwebenzele, besekushaywa. Isigubu sisetsho nziswa ikhakhulu uma izinsizwa ziqonyiwe. Sishaywe ntambama nasekuseni eNtabeni sekuyokhuzwa ihhule khona.

4.

Sishaywa yizangoma futhi ikhakhulu uma kukhona esiyokhishwa noma siyophothulwa. Sivumelwa kahle nokugida kwazo.

/Isigubu.....

Isigubu lesi kwaZulu sa6e sisetshenziwa sigcinwe isiziwa komkhulu.

Imbungu.

Imbungu lena yakhiwa ngomumbu nayo njengesigubu kodwa ke yona incane kunesigubu ngo6a ilinganiselwa ukushaywa ngomlomo nje, futhi ayinawo umsebenzi omkhulu njengesigubu. Imbungu ishaywa kanye naso isigubu futhi ama6utho a6uthana ngayo. Kuthi loyo ophetho i6utho lelo ayishayi endaweni ephakeme.

Uphondo nembungu kuyefuna umsebenzi wakho kuyonke indlela. Imfiliji yafika kwaZulu nabelungu isetshenziwa amantombazane ikakhulu

5. lawa asengamaqhikiza.

Icilongo.

Icilongo lisetshenziwa yizinzwa ikakhulu uma zi6uthuwa noma kukhona impi bayalisebenzi. Futhi bakhuluma ngalo la6o a6azanayo noma 6ehlukene.

6.

Ugu6u.

Ugu6u lolu luvamiso kakhulu ushaywa amantombazana. Kugawulwa ngagane oluseluncane lugotshwe kahle, 6ese kugegwa isigu6u esesomile futhi si6oshelwa phakathi nalo uthi lolu, kufakwe insengi noma ishoba kuqiniswa ekugcineni izindawo zombili. Laphoke selushaywa izintombi zise6enzisa u6aqa zilushaye ebeleni njalonjalo. Lushaywa yizintombi eseziqomile hhayi amatolitshi.

Imfiliji: Imfiliji lena ishaywa amantombazana asengamaqhikiza.

Ishaywa nje noma nini lapho umniniyo ezwa ethanda ukuyishaya nga phandle kwase6usuku lapho kuthiwa i6iza izipokwe futhi iyadlulisa uma umuntu eyishaya e6usuku. Ukudlula ukuthi into leyo oyenzayo uyenze noma ungunyuni, kodwa uyenze ngo6a sekusegazini ukuthi yenze. Imfiliji akusiyona yomda6u kwaZulu kodwa yafika nabelungu.

7.

A6adlokwe 6adinga ukuthi loyo ofuna ukwazi ukubashaya atholane nomuntu okwaziyo ukubashaya amfundise ngo6a ukushintsha izandla lokhu kulukhuni, futhi ukuze 6ezwakale u6umnandi 6eculo lelo elisha ywayo kusweleke loyo o6ashayayo naye ahla6ele le agide lapho kusweleke khona. Uma kufiwe akuvunyelwa muntu a6ashaya ngo6a ~~ezodlula~~ ezodlula futhi a6e luhlanya, ngo6a 6athi 6aphendula ingqondo yomuntu uma sebekhala. Kuyenzekake ukuthi uma zihlangene izingcweti zakhona ~~zixaka~~ ziphikisane zize zibejelane ngezinkuku

/okuyikhona.....

s823.

K13/158

- okuyikhona kuvamile. Loyo abamzwayo ukuthi uyena nyonincwe bamkhethe ukuba kube nguyena uMahluli. uMahlulike yena nqala
8. ngokuthi abezwe yena ukuthi ngempela bakhala kahle yini nokuthi ishoba nengcina kwanele yini. Umuntu oshaya abadlokwe akakwazi ukubashaya kahle uma ehleli phansi, ngakhoke ngasosonke isikhathi utholakala eyemuvanaphambili.

bonke abantu abadlala abadlokwe barama ukuba nendawo lapho behlangana khona, bafundisane, amagama amasha, baphikisane futhi. Kodwa izibukeli azizizwa lutho.

Izinhlobohlobo zimigido yesiZulu.

Indlamu, Ukuguba, Umqhakazo noma isigekle, Ukufwiya.

- Indlamu lena ishaywa yizinsizwa ezisencane, uma kukhona umdlalo othile njengokuqonywa kwensizwa uma kushaywa isigu bu nendlamu bayishaye. Uma intombi igcagca izinsizwa zincintisana
9. ngayo, kuthi loyo odlule abanye abanjwe yilaba ababukayo bamphakamisele phezulu, bekhombisa ukuthi umncinti swano lowo ngowakhe.

Ukuguba lokhu yiwona mgido wako nkosi. Uma inkosi inoMkhosi ama butho ayo ayaye agu bi, njengokushwamisa inkosi. Kwesinye isikhathi uma kufe inkosi nqobo kuyagujwa onke amagama akonkosi kuze kuse ama butho eguba. Kwesinye isikhathi uma kugcagca noma kugcagcelwa labo baseNdlunkulu ama butho aya buthwa azoguba. Uma amadoda evela kolahla izagila ihlambo lomuntu osemdala kuyaye kugujwe amagama ebutho lakhe, kungaso besithuba lapha no mthakathi ayebulawa ngaso. Ukuguba kungumsebenzi wakhe wonke umuntu oyindoda noyinsizwa ose buthana.

10. Umqhakazo; lona ungumgido wekwendisa, noma kambi kukhona um buso. Umqhakazo ungowamadoda kanye nezintombi esezindala ezingoralibomvu. Uyimpi kiswano yabo nabo, n. emuva kwendlamu. Namakhosikazi an amagama ayan ena lapha emqhakazweni kuhlatshelwa amagama. Omdabu aleso sibongo, ngemuva kwamazwi okuphelezela intombana noma okubonga uma kungum buso.

/Isigekle.....

Isigekle singesezintombi, emgcagweni lapho umakoti ezibulala khona naye esevalelisa isigekle nontangaya6o. Agide lapho ngawo wonke amandla anawo nanga6o 6onke u6uciko ana6o, nga6a kun6usuku lokugcina lolu kuye lobusha 6akhe. Isigekle asishaywa amatshitshi kodwa sishaywa amaqhikiza na6o ovalibomvu izinke6li phela. 6e6ince izidwa6a 6onke.

Ukugwiya kakusiwe umgido kahle kodwa nokho kufana nakho.

11. Kusetshonziswa kakhulu uma kubuswa noma kugcagcwa, noma emva kwempi izinsizwa zikhumbula ukushisa kwayo. Cishe ukuthi 6onke a6antu a6adala na6ancane amadoda nezinsizwa nezintombi namakhosikazi 6ayagwiya.

Kodwa amantombazane agwiya lapho kukhona umgcagco kuphela. Amakhosikazi agwiya embusweni emuva kokudla kwawo inyama, agwiye futhi uma kukhona umgcagco emuva kokudla inyama. Amadoda wona agwiya uma kukhona umbuso noma kukhishwa ihlambo.

Amagama akwazulu:- Amagama okugu6a, awokuqhakaza, awendlamu, awokulila, awempi, awakoMkhulu kwaNkosi awesigekle. Awezangoma, awofufunyana.

- Elempi lama6omvu: "Ingene Ingene Uda6a Ingene esikhaleni Mehlula amakhosi anazizwe." Ingene Ingene esikhaleni Ingani noBam6ada 6a6alekile, Ingene Ingene esikhaleni Ingani noMakhevu 6a6alekile."

Leligama laqanjwa uMfoka Mduluzana uSi6indi owa6ephethe ama6omvu ngempi kaBam6ada ngo6a wayelekelela a6elungu. Yilona gama elasusa usin6a ama6omvu lawa ayewaphethe adukelana namanye aka Homoyi kanye futhi naka Njenga6antu. Alihlatshelwake lona noma nga6e kwenze njani ngaphandle koku6a iNkosi iqinisa isizwe i6ize inyanga.

Eleku6u6a laseMa6omvini: "Yeka amadoda ezizweni maningi" A6uzi6utho a6uzi6utho lenkosi, Gumede weNkosi Wo-Hhayi hho kanti uyamaqumela nkosi.

Leligama lisho ukuthi inkosi ayiphume endlini ikhethe i6utho eligu6a kahle igu6e nalo. Uma kuyogcagca iNkosazana noma 6ona 6ozalo lwa Nkosi 6egcagcelwa.

s823

13. Elékughakaza Abakwa Madondo: "Akakho owazilanga; akakho owazi langa; Madondo M Nzimande wiNkosi U6ani obengaphika nelanga akakho owazilanga Madondo" Nzimande Nkosi?

Leligama laqanjwa nguNongcayiza ekhumbula ukuzingelwa kukayise uNtiyane nguShaka engamtholi aze afe uShaka noDingane wamzingela futhi akaze amthola, ngo6a phela intiyane inyoni encane. Wabesethi akakho owayengaphika naye ngo6a wayefana nelanga lona linguziwa muntu lapho liphuma khona nalapho lishona.

Awofufunyana lelike igama lofufunyana laganjwa ngu Mashiyikukhalwa inyanga enkulu yofufunyana.

- "6ayizizwe makhwela ngenta6a weMkhomazi ngwala ngomoya,
14. 6ayi zizwe makhwela ngenta6a weMkhomazi ngwala ngomoya. Ngesikhathi lihlatshe lilwa isiguli sesi6onga sembeswe ngesikhumba sensimango. Yenake uMashiyakukhalwa use6ongela ufufunyana ethi Emzumbe, 6afana 6omoya, sihlahla sohlunguhlungu siya6a6a siqumajuqula E.Mzumbe madoda amakhulu.

Leligama lihlutshelwa kuphela uma umuntu loyo ophethwe ufufunyana lumvukile futhi esenukisiwe izinyamazane zalo. Loyoke olumphethe uyagida kuqala abeseshoke ukuthi izinsizwa noma amadoda afunani.

Elendlamu: ngelika "Shuzishumeka" Mhlathi yehlulizagile kwelakwa Zulu ngo6a yehlulu Shembe, Wayaluza nsizwa 6ayakuhleka nsizwa".

- Yilona gama lika shuzishumeka leli aye6ulala ngalo onke
15. amanye amagoso, sekwaziwa nje ukuthi uma kukhona umgcagco ushumeka uzophakanyiswa kuqala.

Elekulila: leli ngelo Mkhathazwe: leli lihlatshelelwa ngo6a loyo ofileyo eyilo naye uma eyelinye i6utho kuhlatshelelwa igama lalo lelo6utho" Shesi izizwana weMkhathazo shiya wo, uyazishisi izizwana weMkhathazo.

Eloku6uthana "Ye6uya ngoqo! Si6indi Ye6uya ngoqo, Si6indi, Ye6uya ngoqo Si6indi Ye6uya ngoqo Si6indi Uyayibambezela iMpisi" lihlathelwa kuphela uma ku6uthanwa uma umuntu eke

/walihla6elela.....

walihlabelela izinsizwa ziyabuthana njalo. Uma eqamba amanga, useyodliwa yiNkosi ngokwenze njalo ngo6a edlala g ngazi nsizwa zayo.

Elokuzingela bonke bamemezana ngalo, kuzwakale ngalo okuthi

16. isiphuma inqina beshu bethi "Wushikishi, Wushikishi kuwena bejana. Kuwena bejana" Washa wethu, washa wethu, kuwena bejana". Elekuthulisa umntwana:

"Uyokhala ukhale uzudinwe unyoko

Uyotheza ama6ele akwaShezi

Oya, oya, oya oya oya

Unyoko uyotheza ama6ele kaShezi.

Elamakhosikazi lokubonga inyama uma kade kungumbuso:

"Sidlile Gumede siyathokoza, sidlile endaweni yakho."

"Sidlile Nzimande siyathokoza sidlile endaweni yakho. Emuva kwaleligama amakhosikazi abesekhuza ihhule kuwe amabikili nezingubo, esegwiya egqashiya eshishilizana, nasi esinye isigwiyo sawo evivamile.

17. "Akeningethuke 6afazi

Uyisiphoxo

Akeningethuke 6afazi

Uyisiphoxo."

Elazangoma:- Leli yigama elikhulu lenyan6a yezangoma ethiwa uNyezi phezu kwe Qhudeni. Uma isangoma sesifuna ukuwa siwiswa yidlozi usisukumisa ngalo:

"Walishisizwe lezangoma

Wule

Walishisizwe lezungoma

Wule.

Shaya Mngoma shaya Mngoni o6ulayo Shaya Mngoma shaya mngomobulayo. Sigidalapho isangoma kube sengathi sizokufa. Waye uNyzi agide naso, esenolaka eshaya wonke ~~umuntu~~ umuntu ongashayi kahle ihlombe, amshaye ngesho6a lakhe lapha ekhanda.

18. Kwesinye isikhathi afele kuye aze ashweleze ngembuzi noma ngenkomo.

END S. 823